JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Bakalářská práce

2010 **Miroslava Frantová**

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Problematika úvěrového podvodu

Autor: Miroslava Frantová

Vedoucí práce: doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.

Studijní program: B 7507 Specializace v pefagogice

Datum odevzdání : 5. února 2010

Zadání bakalářské práce

Název práce: Problematika úvěrového podvodu

Zadání práce: Cílem práce je analyzovat formy trestného činu uvěrového podvodu s tím, že studentka vymezí typické způsoby páchání trestného činu, obecnou charakteristiku pachatelů této trestné činnosti a na konkrétních případech upozorní na nejčastější úvěrové podvody se zaměřením na Jihočeský kraj. V závěru práce studentka navrhne možnosti preventivních opatření, která by mohla snížit a omezit tuto hospodářkou trestnou činnost.

Jméno studenta: Miroslava Frantová

Ročník: 2.

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Vedoucí práce: doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.

Termín zadání: 31. března 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma

„ **Problematika úvěrového podvodu**“

jsem zpracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce,

a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Jindřichově Hradci dne 5.února 2010

.....

podpis

Anotace

Tato bakalářská práce se věnuje problematice úvěrového podvodu, vztahu mezi podvodem a úvěrovým podvodem, důvody pro zařazení úvěrového podvodu do trestního zákona č. 140/1961 Sb. novelou č. 253/1997 Sb. s účinností od 1.1.1998 a novým trestním zákonem č. 40/2009 Sb. s účinností od 1.1.2010, ve kterém došlo k zavedení dvou samostatných skutkových podstat úvěrového podvodu a dotačního podvodu. Práce popisuje skutkovou podstatu úvěrového podvodu, samotné podvodné jednání a postup orgánu činných v trestním řízení v případech uvedeného trestného činu. Pozornost je zejména zaměřena na pachatele a konkrétní případy úvěrových podvodů. Bakalářská práce vychází z platné právní úpravy.

Poděkování

Za ochotu a podporu při vytváření této bakalářské práce a za předané znalosti v oblasti práva bych především chtěla poděkovat doc. JUDr. Janu Hejdovi, Ph.D. Dále bych chtěla poděkovat vedoucímu Územního odboru Policie ČR, Služby kriminální policie a vyšetřování Jindřichův Hradec mjr. Ing. Josefu HEŠOVI za poskytnutí materiálů a statistických dat důležitých pro tuto bakalářskou práci.

Obsah

Úvod …..…………….……………………………………..….……………...…………. 1

1 Podvod a úvěrový podvod …………………………………………………….. 4

1.1 Podvod …………..……..…….…………..….…….…………………..…………. 4

1.2 Úvěrový podvod ….………..……………………………………….………… 6

2 Podvodné jednání ……………..…………………………………..………….. 11

2.1 Nepravdivé údaje ….…..……….……………………………….……..……..…. 12

2.2 Hrubě zkreslené či zamlčení údajů ………..….……………………..…...……… 13

3 Porovnání a vztah mezi obecným a úvěrovým podvodem .……….…………………… 15

4 Úvěr ……………………..…………..………………………………………..…. 18

4.1 Úvěrová smlouva …..…..……….…………………………………..……..……. 18

4.2 Náležitosti úvěrové smlouvy …………………………………….……...………. 18

5 Typy úvěrů ………………...…………………….……….………..……..………. 21

5.1 Spotřebitelský úvěr …..……………………………....……..………..………. 22

5.2 Meziúvěr a překlenovací úvěr …….……………….…..…………..….…..………. 23

6 Postup orgánů činných v trestním řízení ……………..………..….………..…… 25

6.1 Trestní oznámení a fáze prověřování …………………………..…….……….. 25

6.2 Zahájení trestního stíhání ………………...…………..………..………………. 26

6.3 Průběh vyšetřování ….…….………………………..…………..…………….. 26

6.4 Skončení vyšetřování ….………...……………..…..…………….…………….... 27

6.5 Podmíněné zastavení ………………………..……………..……………….... 27

7 Pachatel úvěrového podvodu ……………………………..………..………………….. 29

7.1 Typ pachatele ………………………………………………..………………… 29

7.2 Rozdělení forem spáchání ….……..…………………………………….……. 31

8 Úvěrové podvody spáchané na okrese Jindřichův Hradec ………….………….. 33

8.1 Úvěrová společnost ………….…….…..……………………………..……….…… 35

8.2 Stavební spořitelna …..………..……………..……………………….……….…. 37

9 Úvěrové podvody spáchané území ČR v porovnání s Jihočeským krajem ……... 39

10 Úvěrové registry ….….…...…….……………………..……………...………….….…. 42

Závěr ……...……..…..………………..………………….…………....……….……….…... 45

Literatura …………………..…………………………………………..………..………..…... 48

Seznam tabulek a grafů ………….……………………………………..………………….. 50

Úvod

Již několik let jsem zaměstnána jako policistka. Jsem vrchním inspektorem Policie ČR, Služby kriminální policie a vyšetřování na oddělení hospodářské kriminality v Jindřichově Hradci. Trestný čin úvěrový podvod je jedním z nejčastějších trestných činů, které jsem prověřovala a řešila ve své praxi. Z tohoto důvodu je i téma mé bakalářské práce zaměřeno na problematiku úvěrového podvodu. V bakalářské práci je popsán vztah, ale i rozdíl mezi základní skutkovou podstatou trestných činů podvod a úvěrový podvod, dále samotná konstrukce skutkové podstaty úvěrového podvodu, náležitosti úvěrových smluv, typy úvěrů, postup orgánů činných v trestním řízení při prověřování a vyšetřování úvěrových podvodů, typy pachatelů a případy úvěrových podvodů zpracované na podkladě spisových a statistických materiálů Policie ČR Jindřichův Hradec.

Z důvodu změny trestního zákona, ke které došlo v průběhu zpracování této bakalářské práce, považuji za důležité poukázat na změny oproti původní úpravě hned v první části práce. Popis, porovnání a vztah trestného činu podvodu a úvěrového podvodu je učiněn na podkladě základních skutkových podstat těchto činů uvedených v trestním zákoně č. 40/2009 Sb. ze dne 8.1.2009 s účinností od 1.1.2010 s uvedením nahrazených a vypuštěných části oproti původní úpravě trestního zákona č. 140/1961 Sb.

V novém trestním zákoně č. 40/2009 Sb. došlo v oblasti týkající se problematiky úvěrového podvodu k zavedení dvou skutkových podstat úvěrového podvodu a dotačního podvodu. Hlavní důvod novelizace trestního zákona byl spatřován v tom, že trestní zákon č. 140/1961 Sb. byl označován jako soubor četných novelizací, ve většině případů jen obtížně reagujících na aktuální potřeby vyvolané dynamikou kriminality a na měnící se společenskou realitu nedostatečně zajišťující ochranu svobod a práv jednotlivce.

Nový trestní zákoník je založen na přesvědčení, že na protiprávní jednání je nutno reagovat prostředky trestního práva až v krajních případech a ochranu života, zdraví a majetku je třeba dosahovat především mimotrestními prostředky. Podle mého názoru je podstatnou změnou zvýšení počtu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby a tomu odpovídající odstupňování trestních sazeb.

V oblasti páchání úvěrových podvodů je hlavním trendem tzv. kriminalita spotřebitelských úvěrů. Jedná se o úvěry hotovostní, které se poskytují bez ručitele a bez uvedení účelu úvěru. Tyto bez účelové úvěry mají obvykle vyšší úrokovou míru než účelové. Tato vyšší úroková je opodstatněná rizikem v případě, že úvěr nebude splácen a banka či úvěrová společnost o zapůjčené finance přijde. Pachatelé této trestné činnosti jsou dosti vynalézaví lidé a různými podvodnými způsoby se snaží získat úvěr. Ve velké míře jsou úvěry poskytnuty pachateli za použití falešných či zcizených dokladů totožnosti nebo za doložení falešného či neplatného potvrzení o zaměstnání a výši příjmu. V případech nepravdivých potvrzení o zaměstnání je pachatel předem smířený s faktem, že pokud získaný úvěr nebude pravidelně schopen splácet nebo jej nebude hradit vůbec, bude jeho čin odhalen a bude za něj postižen.

Dále dosti smutným, ale častým případem jsou tzv. bílí koně. Jedná se o osoby, které podepisují úvěr, avšak peníze získává třetí strana. Tato osoba většinou ani neví, že by měla úvěr splácet, neboť třetí strana jí přesvědčila, že úvěr bude řádně hradit. Recidiva u této trestné činnosti je značně vysoká.

Na podkladě písemných a statistických materiálů Policie ČR Jindřichův Hradec bylo provedeno srovnání zjištěných a objasněných úvěrových podvodů na území České republiky a Jihočeské kraje v letech 2004-2008 a vytvořen přehled objasněných úvěrových podvodů na okrese Jindřichův Hradec podle způsobu ukončení trestního stíhání a podle poškozeného subjektu za první polovinu roku 2009.

V práci je popsána i existence registrů dlužníků. V České republice existuje několik úvěrových registrů. Jedná se o bankovní či nebankovní registry, kdy každý z nich má omezenou přístupnost z hlediska svého provozovatele a obsahují i odlišné informace. Shodně na ně nelze nahlížet s tím, že by klientovi, který žádá o úvěr chtěli uškodit či narušit jeho soukromý život, ale jedná se o ochranu bankovních a nebankovních společností před nespolehlivými klienty, kteří řádně a včasně nehradí své závazky. Dalo by se i říci, že klient s úvěrovou historií bez jakýchkoli negativních záznamů má výhodu oproti klientovi, který si nikdy žádný úvěr nevzal.

Cílem této bakalářské práce je za pomoci primárních dokumentů – zákonů, judikatur a analýzou spisových materiálů a statistik Policie ČR Jindřichův Hradec týkajících se trestného činu úvěrový podvod, zjistit a vymezit typické způsoby páchání

a charakterizovat pachatele trestného činu úvěrový podvod. Následně pak navrhnout možnosti preventivních opatření, která by mohla snížit a omezit tuto hospodářskou trestnou činnost.

1 Podvod a úvěrový podvod

Obecně je podvod činem, kterého se dopustí osoba, která využije cizí nevědomosti ke svému obohacení. Ve většině zemí je toto konání trestným činem. Stejně tomu tak je i v České republice. Platný trestní zákon rozlišuje trestné činy podvod, pojistný podvod, úvěrový podvod a dotační podvod.

Vzhledem k tomu, že v průběhu zpracování této bakalářské práce došlo ke změně trestního zákona, kdy starý trestní zákon č. 140/1961 Sb. byl nahrazen trestním zákonem novým č. 40/2009 Sb. (účinnost od 1.1.2010), považuji za nutné na tyto změny upozornit v níže uvedených podkapitolách týkající se trestného činu podvod a úvěrový podvod. Změnou zákona došlo i ke změně čísla paragrafového znění u trestného činu podvod na § 209 z § 250 trestního zákona a rovněž i u úvěrového podvodu na § 211 z § 250b trestního zákona. Pro přehlednost změn u obou trestných činů je vyznačena žlutou barvou nová právní úprava a zelenou barvou jsou zvýrazněny nahrazené a vypuštěné části oproti původní úpravě.

1.1 Podvod

V jednom z prvních trestních zákonů o zločinech, přečinech a přestupcích č.117/1852 ř.z. ve znění účinném do 31.7.1950 je podvodné jednání uvedeno v § 197 následovně:

„Kdo lstivým předstíráním nebo jednáním jiného uvede v omyl, jimž někdo, budiž to stát, obec nebo jiná osoba na svém majetku nebo na jiných právech má škodu trpěti, anebo kdo v tom obmyslu a způsobem právě dotčeným užije omylu nebo nevědomosti jiného, dopustí se podvodu, nechť se k tomu dal svésti zištností, náruživostí, obmyslem, aby tím někomu zjednal proti zákonu výhody nějaké, nebo jakýmkoliv obmyslem vedlejším.“ [1]

V tomto trestním zákoně byl podvod považován za zločin. V této právní úpravě je konstatováno, že způsoby podvodů jsou rozmanité a proto je nelze v zákoně všechny

[1] DRAŠTÍK, A. , HANSCH, K. , KUČERA, P. , RIZMAN, S.: *Přehled judikatury: Trestné činy proti majetku,* Praha : ASPI Publishing s.r.o., 2004, s. 194

specifikovat a popsat. Již v tomto starém zněním trestního zákona je popsán znak „uvede v omyl“, který se vyskytuje i v současnosti v platném trestním zákoně.

V trestním zákoně č. 40/2009 Sb. je základní skutková podstata trestného činu podvod uvedena dle ustanovení:

§ 209 (§ 250) :

„ (1) Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty .“ [2] *(vypuštěno: „ kdo ke škodě cizího majetku“, „ peněžitým trestem“)*

Pachatelem trestného činu podvod dle ustanovení § 209 odstavec 1) trestního zákona může být kdokoli, kdo úmyslně obohatil sebe nebo jinou osobu a způsobil tak škodu na cizím majetku nikoli nepatrnou (tj. nejméně 5.000,-Kč), z čehož vyplývá, že k trestní odpovědnosti za tento čin je zapotřebí vzniku škody. U tohoto trestného činu je zapotřebí prokázat, že pachatele již od počátku jednal s úmyslem obohatit sebe nebo jiného.

„ Uvedení v omyl je jednání, kterým pachatel předstírá okolnosti, které nejsou v souladu se skutečným stavem věci. Při využití omylu jiného pachatel sám k vyvolání omylu nepřispěl, ale po poznání omylu jiného a v příčinném vztahu k němu jednal tak, aby ke škodě poškozeného obohatil sebe nebo jinou osobu. Zamlčení podstatné skutečnosti znamená, že pachatel neuvede jakékoli skutečnosti, které jsou rozhodující, zásadní, podstatné pro rozhodnutí poškozeného nebo jiné podváděné osoby.“ [3]

[2] JELÍNEK,J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1.vydání. Praha: Leges. 2009, s.270
[3] JELÍNEK,J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1.vydání. Praha: Leges. 2009, s.271

1.2 Úvěrový podvod

Trestný čin úvěrový podvod je v trestním zákoně č. 40/2009 Sb. ze dne 8.1.2009 s účinností od 1.1.2010 pod ustanovením § 211. Do 31.12.2009 byl kvalifikován podle ustanovení § 250b trestního zákona č. 140/1961 Sb., kam byl zapracován novelou č.253/1997 Sb. jako reakce na rozšíření této trestné činnosti v České republice.Jednalo se o speciální skutkovou podstatu ve vztahu k trestnému činu podvod dle ustanovení § 250 trestního zákona č.140/1961 Sb.

Podle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., který nově rozlišuje podle závažnosti trestné činy na zločiny a přečiny, bude trestný čin úvěrový podvod moci být z hlediska zavinění či výše trestní sazby, buď přečin nebo zločin. Přečinem bude čin, za který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody do tří let. Pokud bude trestný čin spáchaný z nedbalosti, pak bude přečinem vždy. Případy přečinů budou řešeny zjednodušenou formou řízení, odklonem a alternativním řešením, včetně širokého uplatnění prostředků probace a mediace. Ostatní trestné činy budou považovány za zločiny. Zločiny budou zpravidla projednávány ve standardním trestním řízení.

Trestný čin úvěrový podvod byl konstruován jako tzv. abstraktní ohrožovací delikt, kdy u úvěrového podvodu se ani u jedné ze dvou základních skutkových podstat uvedených v odstavci 1 a 2 k trestnosti nevyžaduje, aby byla způsobena škoda nebo aby pachatel jednal v úmyslu svým jednáním škodu způsobit. V případech, ve kterých lze prokázat úmysl obohatit sebe či jiného již při uzavírání úvěrové smlouvy, se jedná o trestný čin podvod a to i případě, jestliže podvodné jednání spočívalo v uvedení nepravdivých, hrubě zkreslených či zamlčených údajů.

„ Ustanovení § 211 tr. zák. o trestném činu úvěrového podvodu je možno aplikovat i na případy, kdy poskytovatelem úvěru (věřitelem) ze smlouvy o úvěru není banka, nýbrž jiný subjekt poskytující v rámci svého předmětu podnikání úvěry (např. družstevní záložny, stavební spořitelny) nebo i jiné subjekty, pokud poskytnou úvěr na základě smlouvy o úvěru.“ [4]

[4] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1.vydání. Praha: Leges. 2009, s. 279

Právní kvalifikace trestného činu úvěrový podvod v novém trestním zákoníku č.40/2009 Sb. a změny oproti původní úpravě (s označením vypuštěných a nahrazených částí) :

§ 211 (250b)

1) *„ Kdo při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. (vypuštěno: „či v žádosti o poskytnutí subvence nebo dotace“, vypuštěno: „ nebo peněžitým trestem“)*

2) *Stejně bude potrestán, kdo bez souhlasu věřitele, v nikoli malém rozsahu, použije prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel. (vypuštěno: „nebo jiné oprávněné osoby“, nahrazeno: úvěr, subvenci nebo dotaci“)*

3) *Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 škodu a byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. (vypuštěno: „nebo peněžitým trestem“, „způsobí-li na cizím majetku škodu nikoli malou)*

4) *Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 větší škodu.*

5) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, (původně odstavec 4)*
   a. *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,*
   b. *spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného nebo*
   c. *způsobí-li takovým činem značnou škodu. (vypuštěno: „ nebo jiný zvlášť závažný následek“)*

6) *Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán, (nahrazeno: dvanáct)*

   a. *způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu,*

   b. *spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady(§ 309), teroristického útoku(§ 311) a teroru(§312), (původně odstavec 5)*

7) *Příprava je trestná.“* [5]

V odstavci 1 a 2 jsou popsány základní skutkové podstaty úvěrového podvodu. Ani u jedné z těchto skutkových podstat se nevyžaduje, aby byla způsobena škoda nebo aby pachatel jednal v úmyslu svým jednáním škodu způsobit. Stačí pouze zatajení relevantních údajů pro úvěrovou smlouvu nebo při čerpání úvěru nebo použití úvěru na jiný než sjednaný účel.

„ Ustanovení trestného činu úvěrového podvodu uvedené v prvé základní skutkové podstatě je konstruováno jako tzv. předčasně dokonaný delikt, jako zvláštní forma přípravy, kdy se k trestnosti explicitně nevyžaduje naplnění znaku skutkové podstaty uvedení v omyl, ani využití omylu, ale postačí již samo uvedení nepravdivého nebo hrubě zkresleného údaje při sjednávání úvěrové smlouvy.“ [6]

Tato skutková podstata ve svých znacích zahrnuje jednání, které by jinak mělo ráz pouze přípravy nebo pokusu. Podle odstavce 1 je trestně odpovědný i pachatel, který úvěr řádně splácí a svým činem nezpůsobil žádnou škodu. Oproti původní úpravě byla doplněna slova „ při čerpání úvěru“ , neboť některé úvěrové smlouvy se vážou čerpání úvěrové smlouvy za splnění určitých podmínek.

Ve druhém odstavci spočívá podvodné jednání v použití prostředků získaných účelovým úvěrem na jiný než určený účel. Tato skutková podstata má vztah jen k účelovým úvěrů, kde není rozhodující způsobení škody, ale naopak použití prostředků získaných účelovým úvěrem na jiný než určený účel v nikoli malém rozsahu. Nikoli malým rozsahem se rozumí se rozsah odpovídající škodě nikoli malé tj. nejméně 25 000 Kč). [7]

---

[5] zákon č. 40/2009 Sb. , *Trestní zákoník*, v platném znění a důvodová zpráva

[6] CHMELÍK, J. : *Problematika úvěrových podvodů*, Karlovarská právní revue, 2007, č. 2

[7] zákon č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník*, v platném znění a důvodová zpráva.

Pojem *„určený účel u úvěru“* musí vyplynout z úvěrové smlouvy, kde toto omezení musí být výslovně stanoveno - musí být přesně uvedeno, na jaký účel musí dlužník získaný úvěr použít. V případě, pokud takové omezení ve smlouvě o úvěru stanoveno není, může dlužník finanční prostředky získané od věřitele použít na jakýkoli účel dle svého vlastního uvážení. [8]

V odstavci 3 s doplněnou částí „ spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 a byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen“ , který postihuje recidivu tohoto trestného činu – pachatel musí být již dříve potrestán nebo odsouzen za spáchání trestného činu úvěrový podvod. U tohoto odstavce bylo oproti původní úpravě vypuštěno: „nebo peněžitým trestem“, z čehož vyplývá, že dle ustanovení § 211 odstavec 3) trestního zákona bude nově pachatel postižen přísněji než tomu bylo v dřívější úpravě trestního zákona a to trestem odnětí svobody v rozsahu od šesti měsíců do tří let. Předchozím trestem nemusí být trest odnětí svobody, ale může se jednat např. o peněžitý trest nebo trest propadnutí věci. [9]

S tímto postihem lze jen souhlasit, neboť ze své několikaleté praxe mohu uvést, že pachatelé trestných činů úvěrový podvod páchají tuto činnost opakovaně, neboť velmi snadná vidina zisku, ať již finanční hotovosti nebo jiných materiálních hodnot, je vede k uzavírání nových úvěrových smluv, ke kterým dokládají falešné nebo nepravdivě upravené potvrzení o zaměstnání a výši příjmu, falešné či odcizené doklady totožnosti ad. Následně pak finanční částku získanou úvěrem použijí pro vlastní potřebu a poté úvěr ve většině případů samozřejmě nesplácejí.

Odstavce 4 až 6 se věnují především způsobení škody a dalším specifickým okolnostem (jako člen organizované skupiny nebo jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného ad.), za kterých lze spáchat trestný čin úvěrový podvod. Jedná se o způsobení škody větší dosahující do výše nejméně 50 000 Kč, značné škody tj. nejméně 500 000 Kč anebo škody velkého rozsahu, kterou se rozumí škoda ve výši nejméně 5 000 000 Kč a to ve vztahu k skutkové podstatě podle ustanovení § 211 odstavec 1) a 2) trestního zákona.

---

[8] ŠAMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon*. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2004

[9] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1.vydání. Praha: Leges. 2009

Úplně nově zavedený je odstavec 7, ve kterém je uvedeno, že příprava trestného činu úvěrový podvod je trestná.

2 Podvodné jednání

Podvodné jednání specifikované uvedením nepravdivých či hrubě zkreslených údajů nebo zamlčení podstatných údajů uvedených dlužníkem při sjednání úvěrové smlouvy postačí k naplnění skutkové podstaty trestného činu úvěrový podvod dle ustanovení § 211 odst. 1) trestního zákona. Z hlediska zavinění jde o úmyslný trestný čin, jehož objektem je zájem na ochraně sjednávaní úvěrových smluv – tedy ochrana cizího majetku. Jde o čin, který má charakter tzv. předčasně dokonaného trestného činu, jehož skutková podstata ve svých znacích obsahuje jednání, které by jinak mělo ráz pouhé přípravy či pokusu. [10]

„Pachatelem trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zák. spáchaného podvodným jednáním při sjednávání úvěrové smlouvy může být pouze účastník takové úvěrové smlouvy, např. dlužník nebo fyzická osoba jednající za dlužníka nebo za věřitele. Osoba, která účastníku úvěrové smlouvy pouze opatří potřebné nepravdivé podklady, může být jen pomocníkem, přičemž o pomoc půjde jen v případě, kdy jednání pachatele – účastníka úvěrové smlouvy - dosáhne stádia pokusu nebo dokonaného trestného činu. … Dobrovolné upuštění od pokusu trestného činu úvěrového podvodu podle § 21 odst. 1 a § 211 odst. 1 tr. zák. je vyloučeno nejen za předpokladu, že pachatel zanechal dalšího jednání až po výslovném projevu poškozeného, který dal pachateli najevo odhalení jeho podvodného jednání, ale i tehdy, jestliže tak pachatel učinil poté, co ho poškozený upozornil na pochybnosti o správnosti předložených údajů v žádosti o poskytnutí úvěru, o jejichž nepravdivosti pachatel věděl.“ [11]

V oblasti páchání úvěrových podvodů se dle mého názoru se vyskytuje ve velké míře latentní kriminalita (skrytá kriminalita), neboť pokud dojde k řádnému hrazení stanovených splátek a včasnému splacení poskytnutého úvěru, nedojde k odhalení uvedených údajů nepravdivých, hrubě zkreslených nebo zamlčených. Pachatel za takový skutek není potrestán, byť spáchal trestný čin úvěrový podvod, neboť nezavdal bankovnímu ústavu nebo nebankovní společnosti příčinu k podání trestního oznámení. Osoby řádně hradící úvěr nejsou nadále prověřováni.

[10] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1.vydání. Praha: Leges. 2009

[11] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1.vydání. Praha: Leges. 2009, s. 279

Problém nastává až v případě, kdy dlužník neuhradí věřiteli minimálně dvě po sobě jdoucí splátky, nereaguje na písemné a telefonické upomínky o úhradu splátek a poštovní zásilky se věřiteli vrací zpět jako nedoručené apod. V takových případech, kdy dlužník nesplácí a je nekontaktní, podá bankovní ústav či úvěrová společnost na dlužníka trestní oznámení na Policii ČR pro podezření ze spáchání „nespecifikovaného“ trestného činu, kdy přílohou tohoto oznámení bývá kopie úvěrové smlouvy sepsané s dlužníkem, splátkového kalendáře, nedoručených písemných upomínek, občanského průkazu či jiného dokladu totožnosti a potvrzení zaměstnavatele o výši příjmů.

Ze své praxe mohu uvést, že ve spoustě případů po prověřování výše uvedených trestních oznámení, dojde policejní orgán k závěru, že se ve věci nejedná o spáchání trestného činu podvodu nebo úvěrového podvodu ani žádného jiného trestného činu. Podle mého názoru, tímto způsobem převážně úvěrové společnosti, nikoli bankovní ústavy, využívají Policii ČR k tomu, aby jim zjistila přesnou adresu či telefonní spojení na dlužníky, kteří řádně nehradí splátky. O ukončení prověřování trestního oznámení jsou věřitelé vyrozuměni písemnou formou a poté je již řešení nehrazení splátek dlužníkem, které v žádném případě není trestným čin úvěrový podvod, v jejich kompetenci.

2.1 Nepravdivé údaje

Uvedení nepravdivých údajů do smlouvy o úvěru se vztahuje na celý proces sjednávání:

„ Z jazykového výkladu zákona (agr. „ … při sjednávání úvěrové smlouvy…“) jakož i ze smyslu a účelu ustanovení o úvěrovém podvodu je třeba dovodit, že trestní odpovědnost za uvedení nepravdivých údajů u trestného činu úvěrového podvodu podle § 250b odst. 1 trestního zákona je dána nejen v případě, že pachatel takové údaje uvede (příp. je sdělí, poskytne, doloží apod.) v úvěrové smlouvě samotné, ale i tehdy, uvede-li je (příp. je sdělí, poskytne, doloží apod.) v některém z tzv. pomocných dokumentů

(v návrhu, žádosti, předtištěném formuláři apod.), které se při sjednávání úvěrové smlouvy vyžadují a v těchto dokumentech zaznamenávají.“ [12]

„Takovými údaji obvykle jsou jednak údaje osobní (jméno, příjmení, titul, adresa, bydliště ad.), jednak údaje o solventnosti klienta (např. o zaměstnavateli, o výši příjmu, případně o tom, že jde o uchazeče o zaměstnání nebo vyplněný formulář přiznání k dani z příjmů apod.), na základě nichž poskytovatel úvěru získává prvotní informace pro úvahu, zda o návrhu či žádosti klienta bude dále jednat, zda si bude některé z údajů prověřovat, zda bude na klientovi požadovat předložení dalších dokladů apod., aby mohl odpovědně posoudit, zda vůbec požadovaný úvěr klientovi poskytne (a sepíše s ním vlastní smlouvu o úvěru) nebo nikoliv.“ [13]

Z výše uvedeného vyplývá, že uvedení nepravdivých údajů se vztahuje na celý proces sjednávání smlouvy o úvěru. Nepravdivým údajem není však každý nesprávný údaj, který žadatel do smlouvy o úvěru uvede. Za nepravdivý údaj je považován ten, jehož obsah neodpovídá skutečnému stavu o některé skutečnosti. Jedná se pouze o takový údaj, který je pro případné poskytnutí úvěru rozhodující – tedy jen vědomě lživý údaj o skutečnostech rozhodných pro poskytnutí úvěru. Nejčastěji se při uzavírání úvěrové smlouvy předkládají nepravdivá potvrzení o zaměstnání a výši příjmu. [14]

2.2 Hrubě zkreslené údaje či zamlčení údajů

Za hrubě zkreslené údaje považujeme takové, které mylně nebo neúplně informují o podstatných a důležitých okolnostech pro uzavření úvěrové smlouvy, což může vést k zásadně nesprávným závěrům o skutečnostech rozhodných pro uzavření úvěrové smlouvy.[15]

Podstatné údaje zamlčí ten, kdo neuvede při sjednání úvěrové smlouvy jakékoli údaje, které jsou rozhodující nebo podstatné pro její uzavření, tedy takové údaje, které by vedly, pokud by byly druhé straně známy, k tomu, že úvěrová smlouva by nebyla

[12] Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 8 Tdo 1268/2008 ze dne 15.10.2008

[13] Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 8 Tdo 1268/2008 ze dne 15.10.2008

[14] CHMELÍK, J. *Problematika úvěrových podvodů*, Karlovarská právní revue, 2007

[15] ŠAMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon*. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 1500

poskytnuta nebo by sice úvěrová smlouva byla uzavřena, ale za podstatně méně výhodnějších podmínek pro tu stranu, která tyto podstatné údaje zamlčela nebo v jejíž prospěch byly zamlčeny. [16]

[16] ŠAMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon*. Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 1500

3 Porovnání a vztah mezi podvodem a úvěrovým podvodem

Trestný čin úvěrový podvod je speciální skutkovou podstatou ve vztahu k trestnému činu podvod, čímž je vyloučen jednočinný souběh těchto činů. V současné době je trestný čin úvěrový podvod uveden pod § 211 trestního zákona č. 40/2009 Sb. Poprvé byla skutková podstata trestného činu úvěrový podvod do trestního zákona č. 140/1961 Sb. zavedena novelou č. 253/1997 Sb. Hlavním důvodem zařazení trestného činu úvěrový podvod do trestního zákona byla hlavně snaha poskytnout bankovním společnostem lepší ochranu při sjednávání úvěrových smluv a rovněž na ochranu finančních zájmů Evropské unie, zejména řádnost čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů.

„ K naplnění subjektivní stránky skutkové podstaty trestného činu podvodu podle § 250 trestního zákona, ve znění účinném do 31.12.1997, spáchaného vylákáním úvěru, bylo na rozdíl od stávající úpravy trestného činu úvěrového podvodu podle § 250b trestního zákona nutné prokázat, že pachatel již v době uzavření smlouvy o úvěru a při následném čerpání finančních prostředků z tohoto úvěru nejenže jednal klamavě, tedy uváděl banku v omyl nebo využil jejího omylu o skutečnostech rozhodných pro poskytnutí úvěru, ale že současně jednal v úmyslu peníze buď vůbec nevrátit, nebo je nevrátit ve smluvené době, popřípadě jednal alespoň s vědomím, že peníze ve smluvené době nebude moci vrátit a že tím uvádí banku v omyl, aby se ke škodě jejího majetku obohatil.“ [17]

Podle důvodové zprávy se doplněním tohoto ustanovení trestného činu úvěrový podvod do zákona č. 140/1961 Sb. sledovalo rozšíření trestního postihu i na další formy podvodného jednání, které sice je obecně trestné jako trestný čin podvod, ovšem vzhledem ke svým zvláštnostem páchání velmi komplikované na prokázání.

U trestného činu podvodu dle ustanovení § 209 odstavec 1) trestního zákona je znakem základní skutkové podstaty škoda v podobě neoprávněného obohacení se na majetku jiného způsobem předpokládaným zákonem, a takové jednání musí být kryto

[17] Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 7 Tz 304/2000 ze dne 24.1.2000

úmyslným zaviněním. K trestnosti u podvodu se vyžaduje naplnění znaku skutkové podstaty uvedení v omyl či využití omylu. Uvedení v omyl je jednání, kterým pachatel předstírá okolnosti, které nejsou v souladu se skutečným stavem věci. U trestného činu podvod je nutné prokázat, že podvodné jednání bylo od začátku pácháno s úmyslem obohacení pachatele či jiné osoby. Podvod je dokonán obohacením pachatele nebo jiného. [18]

Ke spáchání trestného činu úvěrový podvod dle ustanovení § 211 odstavec 1) trestního zákona postačí uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů anebo zamlčení podstatných údajů při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru anebo použití úvěru na jiný než sjednaný účel a u základních skutkových podstat úvěrového podvodu se způsobení škody nevyžaduje.

„ Úvěrovou smlouvou ve smyslu § 211 trestního zákona se rozumí smlouva o úvěru podle § 497 a násl. obch. zák. Naproti tomu pod tento pojem nelze podřadit takové typy smluv, které spočívají nikoliv v poskytnutí peněžních prostředků, nýbrž v poskytování zboží a služeb na základě tzv. odložených plateb (např. smlouva o koupi najaté věci či tzv. leasingovou smlouvu).“ [19]

Rozdíl je i v pachateli trestných činů. Pachatelem trestného činu podvod dle ustanovení § 209 odstavec 1) trestního zákona může být kdokoli, kdo úmyslně obohatil sebe či jiného a způsobí tak škodu na cizím majetku nikoli nepatrnou (nejméně částku ve 5.000,-Kč). Pachatelem trestného činu úvěrový podvod dle ustanovení § 211 odstavec 1) trestního zákona může být jen osoba, která úvěr sjednává (dlužník, fyzická osoba jednající za dlužníka).

Za zajímavou zmínku stojí i upřesnění rozdílu mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o půjčce. O úvěrový podvod půjde v případě, kdy pachatel sjednal smlouvu o úvěru s uvedením nepravdivých či hrubě zkreslených údajů, která musí vždy obsahovat závazek uhradit poskytnuté finanční prostředky i s úroky. Co se týče smlouvy o půjčce, tak u této se placení úroků nevyžaduje. U smlouvy o půjčce se úroky hradí jen v případě, když byly dohodnuty. V případě uzavření smlouvy o půjčce, ve které budou uvedeny byť

[18] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1.vydání. Praha: Leges. 2009
[19] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1.vydání. Praha: Leges. 2009, s. 279

i nepravdivé či hrubě zkreslené údaje, se bude jednat o trestný čin obecného podvodu, nikoli o úvěrový podvod.

4 Úvěr

Úvěr je formou dočasného postoupení zboží nebo peněžních prostředků věřitelem, na principu návratnosti dlužníkovi. V tomto případě je dlužník ochoten za poskytnutý úvěr během doby splatnosti či po jejím uplynutí uhradit daný úrok v podobě peněžité prémie.[20]

4.1 Úvěrová smlouva

Úvěrovou smlouvou neboli smlouvou o úvěru dle ustanovení § 497 Obchodního zákoníku v platném znění se věřitel zavazuje, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky. Strany úvěrové smlouvy si mohou určit peněžní prostředky, které jsou předmětem této smlouvy, i v jiné než české měně, pokud to není v rozporu z devizovými předpisy. [21]

4.2 Náležitosti úvěrové smlouvy

Úvěrová smlouva je písemný dokument – uzavřený mezi smluvními stranami. Ve většině případů se vyžaduje uzavření úvěrové smlouvy písemnou formou. Smluvními stranami jsou věřitel a dlužník. Věřitel peněžní prostředky poskytuje a dlužníkem je osoba vracející peněžní prostředky i s úrokem ve smlouvě stanoveným. Pro uzavření úvěrové smlouvy na území České republiky je obecně požadováno, aby dlužník měl trvalý pobyt na území České republiky, dosahoval věku vyššího osmnácti let a aby měl pravidelný měsíční příjem. Další podmínky pro uzavření úvěrové smlouvy jsou již individuální a odlišují se podle subjektu, který dlužníkovi úvěr poskytuje. [22]

---

[20] BĚHOUNEK, P. *Úvěry a půjčky*, 1. vydání, Ostrava: Nakladatelství Jiří Motloch – Sagit, 2000

[21] ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon.* Komentář. II.díl.6., doplněné a přepracované vydání. Praha:C.H. Beck, 2004

[22] CHVÁTAL, D. *Spotřebitelské úvěry nejen na Vánoce*. Osobní finance, č. 12/2006. Brno: Computers press, 2006

„ Smlouva o úvěru má tyto podstatné části:

- *určení smluvních stran,*
- *závazek věřitele, že na žádost dlužníka mu poskytne peněžní prostředky,*
- *určení výše peněžních prostředků,*
- *závazek dlužníka poskytnuté peněžní prostředky vrátit,*
- *závazek dlužníka zaplatit z poskytnutých prostředků úrok.“* [23]

Úvěrová smlouva musí být uzavřena písemně, musí z ní být zcela patrné, kdo je dlužník a kdo věřitel – tedy smluvní strany uzavírající smlouvu. Ze smlouvy musí jednoznačně vyplývat, vzájemná práva smluvních stran a jejich povinnosti. Dlužník po podpisu smlouvy musí obdržet jeden podepsaný originál – neměl by obdržet pouze kopii.[24]

Mezi náležitosti úvěrové smlouvy, které uvádí dlužník ke své osobě patří : jméno, příjmení, data narození a místa bydliště, jeho zaměstnání a o výši měsíčního příjmu (písemné potvrzení zaměstnavatele nebo poslední tři výpisy z účtu, na který dlužníkovi chodí mzda). Pravost uvedených údajů a souhlas s podmínkami úvěrové smlouvy stvrzuje dlužník svým podpisem s datem uzavření smlouvy.

Při uzavření úvěrové smlouvy obdrží dlužník splátkový kalendář, případně je mu po uzavření smlouvy zaslán poštou, který pokud řádně dodržuje a hradí splátky v daný termín, nehrozí mu žádné problémy ani sankce ze strany věřitele, kterým ve většině případů bývá nebankovní úvěrová společnost či bankovní ústav. Úvěrovým společnostem či bankovním ústavům záleží na tom, aby dlužník řádně hradil splátky stanovené ve splátkovém kalendáři. Pokud jsou dlužníkem splátky řádně a včasně hrazeny, věřitelé se ve většině případů nezabývají tím, zda dlužník do úvěrové smlouvy uvedl pravdivé či nepravdivé údaje nebo zkreslené údaje anebo podstatné údaje zamlčel.

Před podpisem úvěrové smlouvy by si dlužník měl tuto řádně přečíst a v každém případě řádně zkontrolovat, zda správně uvedl veškeré požadované náležitosti a také si přečíst všeobecné obchodní podmínky věřitele, které bývají na smlouvách většinou drobným písmen a dlužníci jim převážně nevěnují pozornost. Ze smlouvy by měla pro

[23] BĚHOUNEK, P. *Úvěry a půjčky*, 1. vydání, Ostrava: Nakladatelství Jiří Motloch – Sagit, 2000, str. 7-8

[24] Kolektiv autorů. *Půjčujte si s rozumem!* Praktická příručka pro osobní finance. Olomouc: Sdružení SPES, 2007

dlužníka být jasně patrná výše úvěru, účel úvěr, výše pravidelných splátek, termín splatnosti úvěru a RPSN (neboli roční procentní sazba nákladů je parametr, kterým se vyjadřuje finanční náročnost úvěru - zahrnuje náklady spojené s úvěrem).

5 Typy úvěrů

Základní členění úvěrů je podle časového hlediska, kterým je délka trvání úvěru a doby jeho splatnosti, na krátkodobý (doba trvání jeden rok), střednědobý (doba trvání je zpravidla do čtyř let) a dlouhodobý (jeho splatnost je do deseti let). Dále lze úvěry rozčlenit podle územního použití, předmětu úvěru, výše úvěru, druhu jištění, metody úvěrování, dlužníka, měny a odvětví. [25]

Bankovními ústavy a úvěrovými společnostmi na území České republiky jsou poskytovány úvěry např. podnikatelské, hypoteční, ze stavebního spoření, překlenovací, spotřebitelské ad. Způsob uzavření úvěrové smlouvy je různorodý např. přímo v bankovním ústavu či úvěrové společnosti, formou zprostředkovatele (obchod, autobazar, apod.), on-line přes internet atd.

V praxi není možné, aby společnost poskytující úvěr, znala veškeré detailní informace o každém svém klientovi, nicméně by si o něm měla vždy opatřit co nejvíce dostupných informací – čím úplnější budou údaje, tím poté bude snazší pro bankovní ústavy i nebankovní společnosti kontrola dlužníka. U poskytovaných úvěrů je před uzavřením smlouvy o úvěru nutno řešit tři základní otázky – výši, účel a termín splatnosti úvěru.

„ Na první pohled se zdá, že jde o jednoduché otázky, které svým způsobem jednoduché opravdu jsou. Ve skutečnosti jsou však v mnoha případech žadatelovy potřeby odlišné od částek, které požaduje a které – kdyby banka poskytla - by mohly vést až k jeho úpadku, protože přesahují jeho možnosti úvěr splácet. Odradit žadatele od neuvážených nebo nerealistických představ však často není jednoduché. Odmítnutí žádosti o úvěr může znamenat, že banka přijde o klienta, nikoli však o své peníze. Rozhodnutí banky, které vychází z její zkušenosti a z vyhodnocení rizik nebo z vyhodnocení spolehlivých statistických informací, bude pravděpodobně správné.“ [26]

Ze své praxe mohu ale i konstatovat, že takový „odmítnutý“ klient, kterému odmítnou dát úvěr v určitém bankovním ústavu s tím, že jeho příjem není dostatečně

[25] CHMELÍK, J. *Problematika úvěrových podvodů*, Karlovarská právní revue, 2007, č. 2
[26] NAVRÁTIL, V., VENDLICH, J. *Zásady řízení úvěrů*, 1. vydání, Praha : Management press, 1999

vysoký na získání požadované výše úvěru, je schopen upravit si sám potvrzení zaměstnání a o výši příjmu a jít žádat o poskytnutí úvěru do jiného bankovního ústavu nebo úvěrové společnosti, kde je mu poté na podkladě takových údajů úvěr v požadované výši následně poskytnut.

5.1 Spotřebitelský úvěr

Při uzavření jednoho nejžádanějších úvěrů – úvěru spotřebitelského se jedná o půjčku fyzické osobě, která slouží k určitému předem stanovenému účelu: k nákupu předmětů (mobilní telefon, automobil, elektronika, vybavení domácnosti), k zaplacení různých služeb (tuzemské či zahraniční studium nebo dovolená), ke koupi nemovitosti, na splacení závazků mezi občany (vypořádání mezi dědici či manželi, či úhradu členských podílů v bytovém družstvu apod.)

Spotřebitelský úvěr může být poskytnut i jako úvěr neúčelový, kdy klient získá finanční obnos, který lze využít k libovolnému účelu.

Minimální výše spotřebitelského úvěru se pohybuje v rozmezí 20 000 Kč až 50 000 Kč a maximální výše se odvíjí převážně od solventnosti klienta. Pro uzavření spotřebitelského úvěru jsou platné náležitosti úvěrové smlouvy uvedené již v předchozí podkapitole.

Podle výše a typu úvěru vyžadují bankovní ústavy a nebankovní úvěrové společnosti různé formy jeho zajištění. U úvěrů poskytovaných bankovními ústavy je dosti často požadováno ručení fyzickou či právnickou osobou, zástavním právem (např. k movité či nemovité věci nebo k cenným papírům), uzavřením životního pojištění, případně jejich kombinací.

„ Spotřebitelské úvěry lze čerpat hotovostně i převodem na účet, a to jak jednorázově, tak postupně. V případě revolvingových úvěrů dokonce opakovaně. Doba splatnosti je různá většinou se pohybuje od 6ti – 72 měsíců. Lze ale sjednat i úvěry s dobou splatnosti 1 měsíc, nebo 120 měsíců.“ [27]

V některých případech je možné získat úvěr i bez zajištění. U účelových spotřebitelských úvěrů je při nákupu předmětů většinou požadována akontace, což je

[27] [citace 12.12.2009] Dostupné z <http://www.spotrebitelsky-uver.net/>

první navýšená splátka, která je uvedena v procentech z celkové pořizovací ceny věci, kdy zpravidla se jedná o deset procent a výše a klient tuto částku uhradí ve většině případů při převzetí věci.

5. 2 Meziúvěr a překlenovací úvěr

Dalším typem úvěru, u kterého je nutné uvést bližší popis, je úvěr ze stavebního spoření, určený k financování bytových potřeb. Jedná se o úvěr účelový. Pro získání klasického úvěru ze stavebního spoření, musí klient mít uzavřenou smlouvu o stavebním spoření (na 6 let), minimálně dva roky spořit a dále splnit další podmínky, které každá stavební spořitelna stanovuje individuálně. Výše získaného úvěru ze stavebního spoření je dána rozdílem mezi cílovou částkou (tuto částku si klienti sami určí při uzavření smlouvy o stavebním spoření) a zůstatkem, který má klient na svém účtu stavebního spoření.

„Poskytováním překlenovacích úvěrů vychází stavební spořitelny vstříc těm účastníkům stavebního spoření, kteří dosud nemají nárok na poskytnutí úvěru ze stavebního spoření a přitom potřebují urychleně řešit své bytové potřeby. Na poskytnutí překlenovacího úvěru není právní nárok. Překlenovací úvěry stavební spořitelny poskytnou až do výše cílové částky po splnění stanovených podmínek. Musí být použity k financování bytových potřeb v souladu se zákonem. Lze jej čerpat jednorázově i postupně. Úroková sazba je sjednána v úvěrové smlouvě.“ [28]

Meziúvěr či překlenovací úvěr ze stavebního je možné získat až do výše cílové částky a slouží k řešení aktuálních bytových potřeb. Je možné jej uzavřít ještě před vznikem nároku na úvěr ze stavebního spoření za splnění podmínek dané stavební spořitelny. Dle aktuálních potřeb klienta, lze změnit cílovou částku, kdy ve většině případů se jedná o navýšení cílové částky. Dle výše požadované částky na bytové potřeby je stavebními spořitelnami vyžadováno zajištění - ručitel, zástavní právo apod. Ve výjimečných případech je možné získat od stavební spořitelny i meziúvěr ve výši 500 000 Kč bez zajištění nebo překlenovací úvěr s nulovou akontací. Mezi nejčastější

[28] [citace 30.11.2009] Dostupné z < http://www.acss.cz/cz/prakticke/slovnik-pojmu/>

účely, na které bývá úvěr použit je modernizaci domu čin bytu, koupě domu, bytu či stavebního pozemku a stavební materiál. [29]

[29] [citace 30.11.2009] Dostupné z < http://www.acss.cz/cz/prakticke/slovnik-pojmu/>

6 Postup orgánů činných v trestním řízení

Postup orgánů činných v trestním řízení směřující k zjištění, zda byl spáchán trestný čin, v tomto případě úvěrový podvod, upravuje trestní řád. Jedná se o činnost policejních orgánů, státních zástupců a soudců.

6.1 Trestní oznámení a fáze prověřování

Prověřování pachatele trestného činu úvěrový podvod může být započato na základě vlastního šetření Policie ČR nebo trestního oznámení bankovního ústavu či úvěrové společnosti. Tito podávají trestní oznámení z důvodu, že klient, se kterým uzavřeli smlouvu o úvěru, neuhradil ani jednu řádnou splátku či přestal po určité době splácet anebo je nekontaktní.

Bankovní ústavy a úvěrové společnosti, které si před uzavření úvěrové smlouvy s klientem řádně prověřují údaje uvedené v žádosti či přímo smlouvě o úvěr, především údaje o zaměstnavateli a příjmu, podávají trestní oznámeni i tehdy, pokud žádost o úvěr byla z důvodu uvedeních nepravdivých údajů v žádosti o úvěru, zamítnuta. Oznamovatel rovněž může být i zaměstnavatel, jehož jménem či pod hlavičkou jeho firmy bylo nepravdivé potvrzení vystaveno nebo osoba, která ztratila nebo jí byly odcizeny doklady totožnosti a na základě těchto dokladů byla uzavřena smlouva o úvěru. Taková osoba podává trestní oznámení na neznámého pachatele většinou v době, kdy jí přijde poštou první písemná upomínka, ve které je vyzvána, aby řádně hradila splátky z poskytnutého úvěru.

Ve fázi prověřování se policejní orgán zabývá otázkou, jestli byl vůbec spáchán trestný čin. Shromažďuje písemné materiály týkající se úvěru poskytnuté od bankovních či nebankovních společností tj. smlouva o úvěru, předložené potvrzení o zaměstnání a výši příjmu nebo čestné prohlášení, výpisy z účtu, splátkový kalendář, korespondence a vyčíslení škody. Dalším krokem je sepsání podání vysvětlení s potencionálním pachatelem, s poškozeným či jeho zástupce a s osobami, které uzavření úvěrové smlouvy zprostředkovali.

6.2 Zahájení trestního stíhání

Dojde-li policejní orgán při prověřování k závěru, že byl spáchán trestný čin úvěrový podvod, předává celou věc službě kriminální policie a vyšetřování, pokud tato služba nekoná i prověřování věci, která na podkladě zjištěných skutečností zahájí trestní stíhání pro uvedený trestný čin. Trestní stíhání je zahájeno doručením opisu usnesení o zahájení trestního stíhání obviněnému (pachateli úvěrového podvodu) do vlastních rukou.

6.3 Průběh vyšetřování

Vyšetřování je úsek trestního řízení od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, postoupení věci jinému orgánu nebo zastavení trestního stíhání. V případech úvěrových podvodů je po zahájení trestního stíhání vyslechnut obviněný, který je při výslechu vyzván, aby se vyjádřil k usnesení o zahájení trestního stíhání, zda spáchal čin uvedený v tomto usnesení. Ve většině případů se pachatel k činu dozná s tím, že svého činu lituje a po předložení listinných důkazů týkajících se úvěru, se pachatel přiznává, že tyto listinné materiály vlastnoručně podepsal či přiložil k žádosti o úvěr. Nejčastěji se jedná o nepravdivá potvrzení o zaměstnání a výši příjmů nebo fiktivní faktury. Následně se poškozenému subjektu předá či zašle poštou poučení poškozeného v trestním řízení s žádostí o vyčíslení přímé škody, neboť někteří pachatelé úvěrových podvodů začnou splácet úvěr již během vyšetřování, protože si s poškozenou společností dohodnou nový splátkový kalendář.

Existují ale i případy, kdy pachatel úvěrového podvodu, se k trestnému činu nedozná ani po předložení listinných důkazů. Pokud pachatel tvrdí, že úvěrovou smlouvu nepodepsal, přichází na řadu posudek z oboru písmoznalectví, které pro Policii ČR zpracovává Kriminalistický ústav Praha. Bohužel závěry těchto znaleckých posudků jsou takové, že se nejedná o pravý podpis osoby, na jejíž osobní doklady byla úvěrová smlouva uzavřena. V těchto případech pachatelé podepisují úvěrové smlouvy fiktivním podpisem, aby je nebylo možné odhalit.

6.4 Skončení vyšetřování

Skončení vyšetřování úvěrového podvodu nastává, pokud se výsledky trestního stíhání jeví jako dostačující pro podání obžaloby. Policejní orgán, po předchozím vyrozumění, umožní obviněnému z úvěrového podvodu v přiměřené době prostudovat spisový materiál a učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Policejní orgán poté, co je skončeno vyšetřování trestného činu úvěrový podvod a je prokázáno listinnými důkazy, že se trestný čin stal, předá celý spisový materiál s návrhem na podání obžaloby podle ustanovení § 166 odstavec 3) trestního řádu (zákon č. 141/161 Sb.) na příslušné státní zastupitelství, které rozhodne, zda trestní stíhání podmíněně zastaví dle ustanovení § 307 trestního řádu nebo předá spisové materiály k vyřízení příslušnému soudu s obžalobou dle ustanovení § 176 trestního řádu, který rozhodne o výši trestu za spáchaný trestný čin a zda pachateli trestného činu úvěrový podvod bude následně uložen trest odnětí svobody nepodmíněný či podmíněný. [30]

6.5 Podmíněné zastavení

Ukončení trestního stíhání podmíněným zastavením trestního stíhání je jednou z nejčastěji užívaných variant ukončení trestního stíhání úvěrového podvodu u pachatelů, kteří nikdy před tím nebyli soudně trestáni, jsou zaměstnáni, vedeni na Úřadu práce či bez zaměstnaní, řádně splácí a včasně hradí měsíční splátky a svým činem nezpůsobili žádnou škodu nebo se s bankovním ústavem či nebankovní úvěrovou společností již dohodli na náhradním splátkovém kalendáři, který v průběhu trestního řízení začali plnit nebo s nimi uzavřeli dohodu o jiném způsobu náhrady vzniklé škody. Poté je ze strany příslušného státního zastupitelství trestní stíhání podmíněně zastaveno dle § 307 trestního řádu.

Pro splnění podmíněného zastavení trestního stíhání je přihlédnuto k osobě pachatele (jeho dosavadní způsob života), k okolnostem případu a je nutné, aby se pachatel k trestnému činu doznal a nahradil škodu (pokud byla trestným činem

[30] Úplné znění číslo 580, Trestní předpisy, Přestupky, Sagit, 2007

způsobena). V rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je stanovena pachateli zkušební doba v rozmezí od šesti měsíců do dvou let.[31]

[31] Úplné znění číslo 580, Trestní předpisy, Přestupky, Sagit, 2007

7 Pachatel úvěrového podvodu

7.1 Typ pachatele

Pachatelem trestného činu úvěrový podvod spáchaného podvodným jednáním při sjednání úvěrové smlouvy může být pouze účastník takové smlouvy, např. dlužník nebo fyzická osoba jednající za dlužníka. Osoba, která účastníku úvěrové smlouvy pouze opatří potřebné nepravdivé doklady, může být jen pomocníkem, přičemž o pomoc ve smyslu trestního zákona půjde jen v případě, kdy jednání pachatele – účastníka úvěrové smlouvy – dosáhne stádia pokusu nebo dokonaného trestného činu. [32]

Z pohledu mé praxe, lze rozdělit nejčastější pachatele úvěrového podvodu do tří skupin:

První skupinu pachatelů tvoří osoby, které se ocitli ve finanční tísni a jako jedinou svoji možnost vidí získání úvěru k vyřešení své těžké situace. Jedná se většinou o osoby nezaměstnané a nikdy předtím netrestané. Pod tíhou své neřešitelné situace už pak pro ně není problémem uvedení nepravdivých údajů o zaměstnání a výši jejich příjmu do žádosti či smlouvy o úvěr. Většinou doufají, že se jejich nepříznivá situace časem vyřeší, že získají nové zaměstnání a budou moc úvěr splácet. Ve většině případů ale opak bývá pravdou. A tím, že většinou nemají finance na úhradu splátek, bývá jejich trestná činnost odhalena.

Druhou skupinou jsou osoby, které mají trvalý pracovní poměr, nebyli nikdy trestáni, mají uzavřenou smlouvu o stavebním spoření, ze které si ve finále vezmou úvěr či meziúvěr, kdy se jedná o úvěr účelový. Čerpání účelového úvěru musí být doloženo doklady, které prokazují, že čerpání finančních prostředků je oprávněné a v souladu s účelem, na který byly poskytnuty. A v těchto případech pachatelé dokladují čerpání úvěru nejčastěji fiktivními fakturami či jinými nepravdivými doklady a finance takto získané použijí pro svoji vlastní potřebu. Na to, že byl spáchán úvěrový podvod se přijde pouze v případě, že pachatel nehradí řádně splátky úvěru a věřitel začne prověřovat doklady, které byly k čerpání úvěru doloženy. Je dosti častým případem,

[32] Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 8.12.1999, sp. zn. 6 To 575/99

že pachateli k získání úvěru ze stavební spoření/meziúvěru poskytne fiktivní doklady pracovník – zprostředkovatel stavební spořitelny, se kterým smlouvu o úvěru uzavírá. Bohužel již dlužníkovi nevysvětlí skutečnost, že pokud je úvěr dokladován fiktivními fakturami, tak se jedná o trestný čin úvěrový podvod. Pokud dojde k odhalení takového jednání, bývá za něj postižen jak zprostředkovatel stavební spořitelny, tak i samotný dlužník.

Třetí typickou skupinou pachatelů jsou bezdomovci, recidivisté, osoby alkoholově a drogově závislí „tzv. bílí koně“ a ti, co jim ke spáchání trestného činu úvěrový podvod pomohou získat potřebné doklady. Tito pachatelé zvládají ve velmi krátkém období s vidinou rychlého „i když minimálního“ zisku uzavřít několik úvěrových smluv u různých bankovních ústavů a úvěrových společností na své vlastní či padělané doklady totožnosti s přiložením fiktivních potvrzení zaměstnavatele o výši příjmu, které jim většinou opatří osoba - účastník. V těchto případech je pomoc účastníka nutná, jelikož bez něj by hlavní pachatel nebyl schopen trestný čin úvěrový podvod vůbec spáchat. Prokazování pomoci účastníka je v tomto případě velmi obtížné, neboť „tzv. bílý kůň“ většinou svého pomocníka nezná ani jménem a když zná, tak odmítá jméno sdělit s tím, že raději na Policii ČR při výslechu uvede, že trestný čin úvěrový čin spáchal sám – tedy se k činu dozná a poté se odmítne k věci dále vyjadřovat. Takže veškerou odpovědnost za spáchání trestného činu úvěrový podvod nese pachatel a účastník zůstává nepotrestán.

„ V mnohých případech pachatelé tyto osoby, úvěrové dlužníky, vybaví padělanými doklady, jako např. fiktivní potvrzení zaměstnavatele o příjmu v požadované výši, fiktivní potvrzení o pobírání různých druhů důchodů (neboť tento příjem je pro banku z důvodu výše, pravidelnosti a jistoty bonitnější než potvrzení o příjmu zaměstnance) a dalšími doklady. Dále pachatelé poskytují těmto osobám ve většině případů i potřebnou částku 200,-Kč na zřízení účtu u peněžního ústavu, na který jsou posléze úvěrové prostředky převáděny.“ [33]

[33] CHMELÍK, J. *Problematika úvěrových podvodů*, Karlovarská právní revue, 2007, str. 8

7.2 Rozdělení forem spáchání

Mezi formy spáchání úvěrového podvodů patří podvodné žádosti k získání úvěru, použití úvěru na jiný než určený účel nebo podvody související se zajištěním úvěru. Formy páchání úvěrových podvodů se v postatě není, jen se neustále zdokonalují na základě zkušeností pachatelů. Mezi nejnebezpečnější formy patří úvěrové podvody páchané skupinami organizovaného zločinu.

Z pohledu mé dosavadní praxe u Policie ČR patří k velmi častým formám úvěrového podvodu, uzavření smlouvy o úvěru, kdy pachatel předloží vlastní doklady totožnosti (např. občanský průkaz, rodný list) a nepravdivé potvrzení o zaměstnání. Toto potvrzení bývá buď padělané, neplatné nebo upravené (většinou výše příjmu). Pachatel si je vědom toho, že pokud nebo úvěr řádně splácet, bude jeho jednání odhaleno a hrozí mu za tento trestný čin postih. V téměř všech takových případech bývá pachatel ve finanční tísni a nevlastní ani žádný majetek. Veškeré finanční prostředky, které získá, utratí pro svoji vlastní potřebu.

Druhou častou formou spáchání úvěrového podvodu je použití úvěru na jiný než určený účel, kdy pachatel doloží čerpání úvěru fiktivními účetními doklady (např. faktury) a na základě těchto je mu úvěr vyplacen, buď v celkové výši nebo postupně, podle toho jak je dokladován. Ve spoustě případů je hlavní příčinou spolupráce s pachateli nebo neodpovědný přístup pracovníků bank, úvěrových společností, zástupců - zprostředkovatelů stavebních spořitelen ad. , kteří s pachateli projednávají a vyřizují žádosti o úvěr.

Třetí a poslední formou jsou úvěrové podvody související se zajištěním úvěru.

„U této formy úvěrového podvodu pachatelé často poskytnutý úvěr nesplácí, přičemž předpokládají, že se bude poskytovatel muset spokojit ze zástavy, která je neprodejná nebo nadhodnocená, a nebude stačit na pokrytí poskytnutého úvěru. Zajištění úvěru zástavním právem k nemovitostem či k věcem movitým je uskutečněno způsobem, který zjevně nesplňuje základní funkce zástavy, zejména její likviditu.“ [34]

[34] CHMELÍK, J. *Problematika úvěrových podvodů*, Karlovarská právní revue, 2007, s. 9

Co se týče podvodů souvisejících se zajištěním úvěru, tak s tímto jsem se ve své praxi setkala pouze jednou, kdy pachatel jako zástavu uvedl nemovitost, která byla již v době, kdy jí dával do zástavy, neprodejná.

8 Úvěrové podvody spáchané na okrese Jindřichův Hradec

Ze získaných písemných a statistických materiálů Policie ČR Jindřichův Hradec za období od 1.1.2009 do 30.6.2009 bylo v České republice objasněno 1835 trestných činů úvěrový podvod, z toho 129 jich bylo objasněno na území Jihočeského kraje.

Na okres Jindřichův Hradec připadá za uvedené období 38 objasněných činů úvěrový podvod.

Jednalo se o dvanáct úvěrových podvodů, kdy poškozeným subjektem byly společnosti poskytující nebankovní úvěry. Tyto úvěry byly uzavřeny prostřednictvím zprostředkovatele – nejmenovaných prodejen elektrospotřebičů v Jindřichově Hradci, kdy poškozeným subjektem byla nejčastěji společnost Home Credit a.s. Brno. Pachateli uvedených dvanácti úvěrových podvodů byli ve všech případech osoby mužského pohlaví, kteří byli v minulosti již minimálně jednou soudně trestáni. Důvodem podání trestního oznámení pro podezření ze spáchání trestního činu úvěrový podvod nebankovními společnostmi na tyto pachatele, bylo nehrazení pravidelných splátek úvěru. Následným vyšetřováním Policie ČR Jindřichův Hradec bylo zjištěno, že tito neplatiči úvěrů uvedli ve smlouvách o úvěr i nepravdivé údaje, takže jejich trestní stíhání bylo plně opodstatněno. Ve většině případů se jednalo o uvedení nepravdivého potvrzení o výši příjmu a na některých smlouvách byly i nepravdivé kontaktní údaje (trvalé bydliště, telefon, apod.)

U dalších dvaceti čtyř úvěrových podvodů byla poškozeným subjektem stavební spořitelna a u posledních dvou z uvedených činů byly poškozeným subjektem bankovní ústavy. U úvěrů ze stavebních spoření, meziúvěru či překlenovacích úvěrů, na jejichž základě byly spáchány trestné činy úvěrový podvod, byli pachateli těchto činů převážně lidé nikdy netrestaní, téměř ve stejné míře muži i ženy, kteří své úvěry řádně spláceli podle stanovených termínů, pouze do smlouvy o úvěru ze stavebního spoření uvedli nepravdivé údaje, které jsou podstatné pro získání úvěru nebo při dokladování úvěru předložili fiktivní faktury. V některých případech byly dokonce k úvěru ze stavebního spoření doloženy fiktivní faktury, které dlužníkům – pachatelům

dal k dispozici zprostředkovatel stavební spořitelny. I tento zprostředkovatel byl za své nezákonné jednání postižen.

Trestní stíhání úvěrového podvodu na okrese Jindřichův Hradec bylo v uvedeném období zahájeno v třinácti případech na podkladě trestního oznámení poškozeného subjektu a v dvaceti pěti případech na podkladě vlastního šetření policejních orgánů. Což poukazuje na zefektivnění spolupráce mezi společnostmi poskytující úvěr a Policií ČR Jindřichův Hradec.

Dvacet devět případů bylo předáno s návrhem na podání obžaloby pro trestný čin úvěrový podvod dle ustanovení § 250b odstavec 1) trestního zákona č. 140/1961 ve znění novel k příslušnému státnímu zastupitelství v Jindřichově Hradci, které dvacet tři z těchto případů ukončilo podmíněným zastavením. Pachatelům byla stanovena zkušební doba v rozmezí od šesti do osmnácti měsíců, neboť se jednalo o osoby netrestané a řádně hradící získaný úvěr anebo o osoby, které dlužnou částku uhradily nebo si dohodly s úvěrovou společností nový splátkový kalendář, který ještě v průběhu vyšetřování začaly řádně plnit. Zbývajících šest případů bylo státním zastupitelstvím předáno k vyřízení příslušnému soudu s obžalobou. Jejich vyřízení nemohlo být zaznamenáno, neboť tyto případy nebyly ještě v době analýzy u soudu projednány a ukončeny.

Graf č.1 Znázornění objasněných úvěrových podvodů na okrese Jindřichův Hradec podle způsobu ukončení trestního stíhání a podle poškozeného subjektu za první polovinu roku 2009

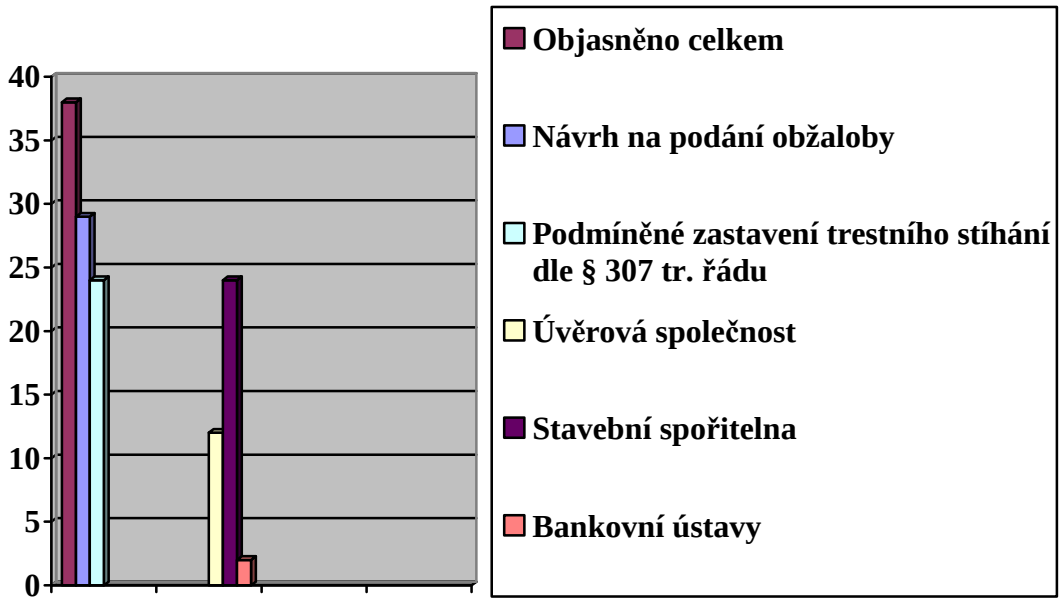

Zdroj: Statistiky Policie ČR, vlastní úprava.

Z grafu č.1 je patrné, převážná část úvěrových podvodů spáchaných v první polovině roku 2009 na okrese Jindřichův Hradec byla ukončena návrhem na podání obžaloby s následným předáním na Státní zastupitelství v Jindřichově Hradci.

Jako názorné příklady ze své praxe, uvádím dva úvěrové podvody, u nichž poškozeným subjektem byla v prvé případě úvěrová společnost a v druhém případě stavební spořitelna.

8.1 Úvěrová společnost

I když některé zdroje uvádí, že v praxi orgánů činných v trestním řízení stále dochází ke špatné právní kvalifikaci tzv. spotřebitelských úvěrů, které jsou kvalifikovány jako trestný čin úvěrový podvod, ač z právního hlediska o takový podvod nejde, tak v tomto oddíle uvedu příklad úvěrového podvodu spáchaného tzv. spotřebitelským úvěrem.

Z trestního oznámení nejmenované společnosti poskytující úvěry bylo zjištěno, že pachatel, známý recidivista bez zaměstnání, uzavřel v měsíci dubnu 2008 úvěrovou smlouvy na částku 8.455,-Kč na nákup mobilního telefonu, kdy při převzetí mobilního telefonu v nejmenovaném obchodě v Jindřichově Hradci uhradil první požadovanou splátku ve výši 845,-Kč a zbytek částky se zavázal splatit v deseti pravidelných měsíčních splátkách, což neučinil a poté nereagoval ani na upomínky úvěrové společnosti. Při uzavření úvěru, předložil své osobní doklady a potvrzení o zaměstnání a výši příjmu, kdy jak bylo při prověřování policií zjištěno, tak toto se nezakládalo na pravdě, ale jelikož šlo o uzavření úvěru u zprostředkovatele v obchodě, pravdivost tohoto potvrzení zřejmě nikdo neprověřoval.

Trestný čin byl v tomto případě kvalifikován jako trestný čin úvěrový podvod dle ustanovení § 250b odst. 1) trestního zákona č. 140/1961 Sb. – uvedení nepravdivých údajů, které byly podstatné pro získání úvěru.

Pachatel se k činu doznal, uvedl, že mobilní telefon „nutně potřeboval“ pro svoji vlastní potřebu, úvěr chtěl splácet, byl údajně zaměstnaný, ale nechtěl uvést kde, tvrdil, že prostě zapomněl splácet a na adrese, na kterou byly posílány písemné upomínky, se již nezdržuje.

Po provedeném vyšetřování a zajištění písemných důkazu (úvěrová smlouva, žádost o úvěr, potvrzení o zaměstnání a výši příjmu, kopie osobních dokladů pachatele, písemných upomínek ad.) byl předán celý spisový materiál s návrhem na podání obžaloby dle ustanovení § 166 odst. 3) trestního řádu (zákon č. 141/161 Sb.) na příslušné státní zastupitelství, které následně předalo spisové materiály k vyřízení příslušnému soudu s obžalobou dle ustanovení § 176 trestního řádu, kdy tímto soudem byl pachateli uložen souhrnný trest, neboť jak jsem již na počátku uvedla, jednalo se o recidivistu, který spáchal více trestných činů. [35]

[35] Spisové materiály PČR Jindřichův Hradec

8.2 Stavební spořitelna

Pachatelka měla řádně uzavřenou smlouvu o stavebním spoření s nejmenovanou stavební spořitelnou, řádně spořila, ale měla problémy s dřívějšími dluhy a potřebovala rekonstruovat svůj byt. Při poradě se zprostředkovatelem (privátním poradcem) stavební spořitelny uvedla, že by chtěla uzavřít meziúvěr na rekonstrukci bytu a zároveň mu sdělila, že jí dostihly problémy z dřívější doby a finance potřebuje hlavně na úhradu svých dluhů. Zprostředkovatel jí nabídl, že pokud by měla zájem, je ochoten jí sehnat potřebné doklady – faktury, na základě kterých by pachatelka mohla dokladovat čerpaný úvěr a tyto doklady budou splňovat účel úvěru (rekonstrukci). Pachatelka s tímto souhlasila, uzavřela v listopadu 2008 meziúvěr na částku 400.000,- Kč bez zajištění, neboť uvedená stavební spořitelna zajištění u úvěru do výše 500.000,- Kč nepožadovala a poté na základě předložených fiktivních faktur vyčerpala úvěr plné výši, kdy část použila na úhradu svých dluhů a zbytek použila pro svou vlastní potřebu.

Z vlastního šetření policie bylo zjištěno, že zprostředkovatel výše uvedeným způsobem umožnil získat meziúvěr nejméně dvaceti osobám, kdy během tohoto šetření byla zjištěna i výše uvedená pachatelka. Od stavební spořitelny byly policií pro účely vyšetřování vyžádány veškeré podstatné listinné materiály související s činem (smlouva o stavební spoření a meziúvěru, faktury, kterými pachatelka dokladovala čerpání úvěru, kopie dokladů totožnosti ad.)

Trestný čin byl v tomto případě kvalifikován jako trestný čin úvěrový podvod spáchaný formou spolupachatelství dle ustanovení § 250b odst. 1) trestního zákona k ustanovení § 9 odst. 2) trestního zákona č. 140/1961 Sb., jelikož pachatelka měla v úmyslu použít finanční prostředky na jiný účel a to již v době, kdy úvěr sjednávala, jedná se tedy o uvedení nepravdivých údajů – zatajení úmyslu použít úvěr na jiný než účel.

Pachatelka se při vyšetřování policií k činu doznala a jelikož úvěr řádně splácela, nevznikla činem žádná škoda, bylo její trestní stíhání po předání spisových materiálů s návrhem na obžalobu dle ustanovení § 166 odst. 3 trestního řádu příslušným státním

zastupitelstvím podmíněně zastaveno dle ustanovení § 307 trestního řádu se zkušební dobou stanovenou na 15 měsíců. [36]

[36] Spisové materiály PČR Jindřichův Hradec

9 Úvěrové podvody spáchané na území České republiky v porovnání s Jihočeským krajem

Tabulky a graf trestního činu úvěrový podvod byly vytvořeny na podkladě statistik a dalších písemných materiálů Policie ČR Jindřichův Hradec.

V přehledu úvěrových podvodů spáchaných v letech 2004-2008 na území České republiky a Jihočeského kraje je uveden v prvních třech sloupcích počet zjištěných úvěrových podvodů, kolik z těchto podvodů bylo objasněno i s procentuálním vyjádřením. Ve čtvrtém sloupci je pro zajímavost uveden počet úvěrových podvodů spáchaných pachateli - recidivisty, neboť dle uvedeného, se v porovnání s celkovým počtem úvěrových podvodů v určitém roce, se tato trestná činnost spáchaná recidivisty pohybuje kolem 40%. V posledním sloupci vyčíslena celková škoda za jednotlivé roky, která je vyjádřena v tisících Kč.

Tabulka č. 1 Přehled úvěrových podvodů spáchaných na území Jihočeského kraje v letech 2004-2008

Úvěrových podvodů / Rok	Zjištěno na území Jčk	Objasněno - počet	Objasněnost v procentech	Spácháno recidivisty	Celková škoda (v tis. Kč)
2004	556	529	95,14 %	307	37 321
2005	946	898	94,93 %	519	42 460
2006	997	948	95,09 %	495	45 418
2007	834	800	95,92 %	417	71 343
2008	502	416	82,87 %	220	109 620

Zdroj: Statistiky Policie ČR, vlastní úprava.

Tabulka č. 2 Přehled úvěrových podvodů spáchaných na území České republiky v letech 2004-2008

Úvěrových podvodů / Rok	Zjištěno na území ČR	Objasněno - počet	Objasněnost v procentech	Spácháno recidivisty	Celková škoda (v tis. Kč)
2004	5 652	5 137	90,80 %	2 379	636 727
2005	14 032	11 974	85,33 %	5 574	1 270 566
2006	13 814	12 695	91,90 %	5 957	871 631
2007	12 295	10 419	84,74 %	4 853	1 127 906
2008	7 263	5 557	76,51 %	2 836	není uvedeno

Zdroj: Statistiky Policie ČR, vlastní úprava.

Dle barevného rozlišení tabulky č. 1 a č. 2 je patrné, že největší nárůst zjištěných úvěrových podvodů byl na území ČR zaznamenán v roce 2005 a na území Jihočeského kraje až o rok později. Oproti tomu objasněnost úvěrových podvodů byla nejnižší až v roce 2008.

Dle tabulky bylo nejvíce trestných činů úvěrový podvod spáchaných recidivisty na území ČR v roce 2006 a na území Jihočeského kraje již v roce 2005.

Dle dostupných statistik má počet zjištěných úvěrových podvodů na území České republiky od roku 2005 celkově klesající tendenci. Na území Jihočeského kraje až o rok později.

Pro názornou představu jsou v dalším vytvořeném grafu porovnány počty zjištěných úvěrových podvodů na území České republiky s Jihočeských krajem v letech 2004-2008.

Graf č. 2 Porovnání zjištěných trestných činů úvěrového podvodu spáchaných na území České republiky a Jihočeského kraje v letech 2004-2008

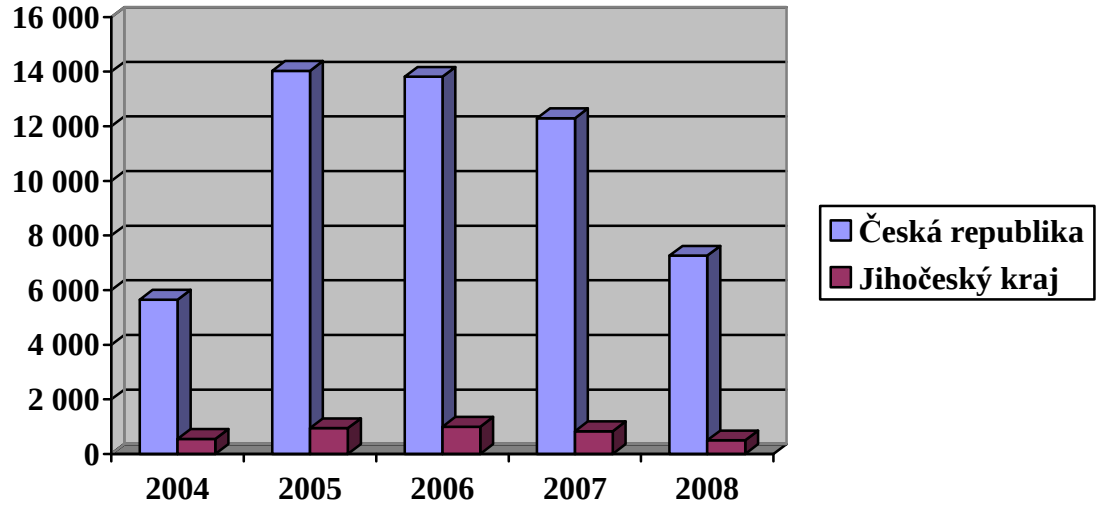

Zdroj: Statistiky Policie ČR, vlastní úprava.

10 Úvěrové registry

V České republice úvěrové registry existují již několik let. Jsou v nich obsaženy údaje o fyzických a právnických osobách po splatnosti, ale i o těch, kteří své úvěry řádně splácí nebo dokonce i o těch, kteří úvěr nikdy nezískali. V moderní bankovní praxi je běžné, že pracovník banky či úvěrové společnosti si u žadatele o úvěr ověří v úvěrových registrech, jeho současnou i minulou úvěrovou situaci. V České republice existuje několik úvěrových registrů. Každý z nich obsahuje údaje jiného zaměření a jsou v nich shromážděny údaje o dlužnících i ne-dlužnících.[37]

Mezi známé úvěrové registry patří Bankovní registr klientských informací (BRKI) a Nebankovní registr klientských informací (NRKI), které jsou součástí Centrálního registru dlužníků (CEDR). Dalšími registry, které je nutné zmínit, je Registr SOLUS a Centrální registr úvěrů (CRÚ).

Úvěrové registry jsou přínosem především pro věřitele. Umožňují bankovním ústavům a úvěrovým společnostem zjistit aktuální stav závazků a úvěrovou minulost klienta. Pokud je zjištěno, že klient byl v minulosti v prodlení se splátkami nebo vůbec nesplácel, budou banky i úvěrové společnosti k němu přistupovat s jistou obezřetností. Naopak klient, který měl v minulosti dobrou platební morálku, je pro banku důvěryhodnější.

„Centrální registr dlužníků České republiky je největším národním i nadnárodním bankovním a nebankovním informačním systémem, který umožňuje vyhledávat nesplacené závazky osob a ekonomických subjektů. Zprostředkovává zobrazení údajů vedených v jednotlivých členských registrech státní správy, bankovních registrů, databází soukromých subjektů atd.“ [38]

Jedná se o centrální registr dlužníků, který zprostředkovává zobrazení údajů vedených v jednotlivých zdrojových registrech, ze kterých čerpá data. Možnost nahlížet a vyhledávat v centrální registru dlužníků má pouze osoba zaregistrovaná a přihlášená na internetových stránkách tohoto registru. Registrace osob v Centrálním registru dlužníků je bezplatná.

---

[37] [citace 25.02.2009] Dostupné z <*http://www.finance.cz/tema/zadluzeni/* >

[38] [citace 29.11.2009] Dostupné z <*http://www.centralniregistrdluzniku.cz/*>

Bankovní registr klientských informací funguje na principu vzájemné výměny informací o bonitě a důvěryhodnosti klientů. Síť uživatelů tohoto registru je poměrně rozsáhlá, jedná se především o významné bankovní ústavy a stavební spořitelny a jsou v něm zahrnuty pozitivní i negativní informace o klientech. Uživatelé tohoto registru, informace do registru vkládají a mají možnost do něj nahlížet a získávat z něj potřebné informace. Provoz tohoto registru klientských informací se řídí zákonem o bankách, ale také zákonem o ochraně osobních údajů. Podle těchto uvedených zákonů se banky mohou vzájemně informovat o bankovním spojení, identifikačních údajích klientů a také o záležitostech, které odpovídají bonitě a důvěryhodnosti jejích klientů. Oproti tomu Nebankovní registr klientských informací je založen z převážné většiny na informacích poskytnutých leasingovými společnostmi a společnostmi splátkového prodeje. Kromě těchto společností mají do tohoto registru právo nahlížet i třetí osoby, např. banky. Tento registr obsahuje údaje o úvěrových produktech (přijatých i odmítnutých), o výši úvěru a splátek nebo o tom, zda jsou závazky klienta řádně a včas plněny. Tzv. negativním registrem dlužníků je Registr SOLUS. Obsahuje záznamy o dlužnících (fyzických i právnických osobách), kteří řádně a včas neplní své závazky. Jedná se o dlužníky - jak fyzické osoby, tak právnické osoby. Uživateli toho registru jsou bankovní a leasingové společnosti, ale i společnosti mimo finanční sféru (např. mobilní operátoři). Negativní údaje o klientovi se v tomto registru objeví pouze tehdy, když z jeho strany dojde k závažnému porušení smluvních podmínek. Na závěr je nutné zmínit Centrální registr úvěrů garantovaný Českou národní bankou, který je zaměřen pouze na podnikatelskou sféru. Zahrnuje informace o úvěrových závazcích fyzických osob podnikatelů a právnických osob. Jedná se vzájemnou výměnu informací mezi účastníky registru, kterým mohou být pouze banky.[39]

V těchto registrech dlužníků si věřitelé mohou před poskytnutím úvěru každého žadatele o úvěr prověřit a tím lépe mohou odhadnout jeho budoucí platební morálku a mohou tak lépe posoudit jeho bonitu.

„ Bonita klienta je těsně spjata s jeho příjmy. Jestliže tedy banka v úvěrových registrech zjistí, že žadatel o úvěr má existující závazky vůči jiným peněžním ústavům, bude po klientovi vyžadovat doložení dostatečně vysokých příjmů, z nich bude úvěry

[39] [citace 25.02.2009] Dostupné z <*http://www.finance.cz/tema/zadluzeni/*>

splácet. Kromě aktuálního stavu závazků je pro banku důležitá také úvěrová historie klienta.“ [40]

[40] [citace 25.02.2009] Dostupné z <*http://www.finance.cz/tema/zadluzeni/*>

Závěr

Trestný čin úvěrový podvod je jedním z nejčastěji prověřovaných a vyšetřovaných hospodářských trestných činů.

Hlavní tři zásady, kterých by se klient, který nechce spáchat trestný čin úvěrový podvod, měl držet při uzavírání úvěrové smlouvy s bankovním ústavem nebo úvěrovou společností jsou: uvádět do smlouvy o úvěr vždy pravdivé údaje, před podpisem si v klidu přečíst celou smlouvu včetně všeobecných obchodních podmínek, které jsou ve smlouvě uvedeny většinou velmi drobným písmen a pokud se jedná o účelový úvěr, nutno použít a dokladovat použití získaných finančních prostředků na účel daný v úvěrové smlouvě.

Na typických způsobech spáchání a charakteristikách pachatele bylo zjištěno, že ke spáchání trestného činu úvěrový podvod dochází buď z přílišné informovanosti nebo neinformovanosti pachatele o uzavírání úvěrových smluv.

Jednou z hlavních příčin spáchání trestného činu úvěrový podvod je, jak výše uvedeno, neinformovanost klienta – dlužníka, který by měl vědět, že do smlouvy o úvěru může uvádět pouze pravdivé údaje a dále, že při uvedení nepravdivých údajů nepravdivých údajů se vystavuje postihu za trestný čin. Před uzavřením smlouvy o úvěru by si měl klient řádně spočítat, kolik skutečně zaplatí za poskytnutý úvěr a zda úvěr odpovídá jeho představám, aby nakonec uhrazená částka (po sečtení veškerých nákladů) značně nepřevyšovala jeho představy i možnosti a hlavně, aby bylo je v jeho silách úvěr splácet. Klient, který si ani řádně nepřečte celou smlouvu o úvěru, kterou uzavírá, včetně všeobecných obchodních podmínek, úrokových sazeb ad., uzavře smlouvu o úvěru ve spěchu a někdy až později zjistí, že svým podpisem neúmyslně potvrdil i třeba nepravdivé údaje.

Za posledních několik let došlo k nárůstu počtu subjektů nabízejících různé druhy úvěrů a relativně se i zvýšila dostupnost poskytovaných úvěrových produktů, ať již bankovními ústavy nebo úvěrovými společnostmi, které nabízejí snadno dostupné úvěry. Při uzavírání uvedených úvěrů se neprověřuje identita klienta, pravdivost dalších uvedených údajů (zaměstnavatel, výše příjmu) a u některých úvěrů na statisícové částky

není požadováno vůbec žádné zajištění. Poté pachatelé, kteří o těchto skutečnostech velmi dobře vědí, tak získávají na základě nepravdivých či hrubě zkreslených údajů uváděných do uvěrových smluv nemalé finanční prostředky, které užijí pro svou vlastní potřebu a úvěr samozřejmě nesplácejí.

Preventivní opatření by se měly také vztahovat na pracovníky bankovních ústavů a úvěrových společností, zvlášť na ty, kteří posuzují žádost klienta o úvěr, zda mu bude úvěr přidělen či nikoli. Před uzavřením smlouvy o úvěru, by měli především ověřovat, zda potvrzení o zaměstnání a výši příjmu je pravdivé, aby mohl klient řádně úvěr splácet. U větších částek zkoumat majetkové poměry klienta a v žádném případě neuzavírat smlouvy o úvěru s klienty, u nichž je z doložených materiálů patrné, že nebudou moci úvěr řádně splácet. Dále by tito pracovníci měli, pokud mají možnost, prověřit klienta v registru dlužníků. Tímto způsobem by se podle mého názoru podařilo alespoň částečně značně snížit páchání trestného činu úvěrový podvod. Při provádění výše uvedených opatření, by pracovníci bank a úvěrových společností byli schopni odhalit takové podvodné jednání sami v jeho prvopočátku.

Ze strany zprostředkovatelů úvěrů nebývá o prevenci páchání trestného činu úvěrového podvodu zájem. Ani pro ně by nebyl problém věnovat pár minut telefonátu na firmu či společnost, která je uvedena na potvrzení o zaměstnání a výši příjmu, neboť na tomto potvrzení ve většině případů bývá uveden telefonní kontakt na zaměstnavatele. Za hlavní příčinou tohoto nezájmu zprostředkovatelů je považován fakt, že za každou uzavřenou smlouvu mají zprostředkovatelé od úvěrové společnosti provizi, takže jejich hlavním zájmem je uzavřít co nejvíce úvěrových smluv, nikoli kontrolovat, zda klient uvedl do žádosti či smlouvy o úvěr pravdivé nebo nepravdivé údaje.

Možným preventivním řešením je fungující Centrální registr dlužníků České republiky, který čerpá z údajů uvedených v jednotlivých členských registrech státní správy, bankovních registrů a databází soukromých subjektů. Přínos plynoucí z využití úvěrových registrů pro bankovní ústavy, nebankovní úvěrové společnosti a leasingové společnosti je zřejmý. Pro bankovní ústavy představují efektivní nástroj k řízení úvěrového rizika – riziko, že klient nebude úvěr včas splácet nebo nebude splácet vůbec. A právě díky úvěrovým registrům, si některé bankovní i nebankovní společnosti poskytující úvěr mají možnost prověřit každého žadatele o úvěr již předem a mohou lépe

odhadnout jeho platební morálku a zvážit, zda klientovi úvěr poskytnou či nikoli. Fungování centrálního registru dlužníků může dle výše uvedeného vést rovněž k zamezení páchání úvěrových podvodů, neboť valná většina pachatelů úvěrových podvodů má velmi špatnou platební morálku nebo nesplácí získané úvěry vůbec. Pokud tyto osoby budou uvedeny v registrech dlužníků, mohl by jim být podle mého názoru, zamezen přístup k uzavření dalších úvěrových smluv a tím by bylo zamezeno i páchání další trestné činnosti.

Z mého pohledu policistky pracující na oddělení hospodářské kriminality služby kriminální policie a vyšetřování se formy a způsoby páchání úvěrových podvodů na základě zkušeností pachatelů stále zdokonalují a z tohoto důvodu je podle mého názoru pro prevenci ze strany policie zavádět nové způsoby a metody odhalování a vyšetřování této hospodářské trestné činnosti.

Literatura

Odborná literatura:

Běhounek P. *Úvěry a půjčky.* 1. vydání, Ostrava: Sagit, 2000, ISBN 80-7208-155-1

Draštík A., Hasch K., Kučera P., Rizman S., *Přehled judikatury*. *Trestné činy proti majetku*, Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2004, ISBN 80-7357-053-X

Chmelík, J. *Problematika úvěrových podvodů*, Karlovarská právní revue, 2007, č.2

Chvátal, D. *Spotřebitelské úvěry nejen na Vánoce*. Osobní finance, č. 12/2006, Brno: Computers press, 2006.

Jelínek, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 1. vydání. Praha : Leges, 2009.

Kolektiv autorů. *Půjčujte si s rozumem! Praktická příručka pro osobní finance.* Olomouc: Sdružení SPES, 2007.

Navrátil V., Vedlich J. *Zásady řízení úvěrů.* Praha: Management press, 1999, ISBN 80-85943-91-3.

Šamal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon.* Komentář. II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání, Praha: C.H. Beck, 2004, ISBN 80-7179-896-7.

Úplné znění číslo 580, Trestní předpisy, Přestupky, Ostrava : Nakladatelství Sagit, a.s., 2007, ISBN 978-80-7208-586-6.

Zákony a judikatury:

zákon č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník*, v platném znění.

zákon č. 531/1992 Sb., *Obchodní zákoník,* v platném znění.

zákon č. 40/1964 Sb., *Občanský zákoník*, v platném znění.

zákon č. 321/2001 Sb., *o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru*, v platném znění.

spisové materiály a statistiky PČR, SKPV Jindřichův Hradec.

Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni sp. zn. 6 To 575/99 ze dne 8.12.1999.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 7 Tz 304/2000 ze dne 24.1.2000.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 8 Tdo 1268/2008 ze dne 15.10.2008.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. ÚS 1748/2008 ze dne 17.4.2009

Systém ASPI – stav k 6.7.2009 do částky 61/2009 Sb.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu nového trestního zákoníku.

Internetové zdroje:

[cit. 25.05.2009]. Dostupné z <http://www.finance.cz/tema/zadluzeni//>

[cit. 29.08.2009]. Dostupné z <http://trestni.juristic.cz/489554/clanek/trz>

[cit. 29.11.2009]. Dostupné z < http://www.centralniregistrdluzniku.cz/>

[cit. 30.11.2009]. Dostupné z < http://www.acss.cz/cz/prakticke/slovnik-pojmu/>

[cit. 30.11.2009]. Dostupné z < http://www.spotrebitelsky-uver.net/>

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1 - Přehled úvěrových podvodů spáchaných na území České republiky v letech 2004-2008

Tabulka č. 2 - Přehled úvěrových podvodů spáchaných na území Jihočeského kraje v letech 2004-2008

Graf č. 1 – Znázornění objasněných úvěrových podvodů na okrese Jindřichův Hradec podle způsobu ukončení trestního stíhání a podle poškozeného subjektu za první polovinu roku 2009

Graf č. 2 - Porovnání zjištěných trestných činů úvěrového podvodu spáchaných na území České republiky a Jihočeského kraje v letech 2004-2008